

I. UVODNI I METODOLOŠKI DIO

Povijesno proučavajući konstitutivnost naroda, kao pojavu u teorijskim znanstvenim istraživanjima, jasno je da ona vuče svoje korijene iz antičkih vremena i vrlo često u povijesti bila je izvorom dramatičnih pravnih, ideoloških, državno-pravnih, političkih i društveno-gospodarskih promjena. Međutim, u novom vijeku i suvremenom dobu konstitutivnost znači moć i atributizaciju te isključivo pravo i vrhovnu izvršnu moć nad određenom geografskom oblašću, skupinom ljudi ili naroda, ili nad samim sobom. Dakako, u suvremenim političko-pravnim mijenama to postaje jedan od temeljnih određenja državne strukture, čime je, *de facto*, prerastao u međunarodni fenomen. To se posebno prepoznaje u činjenici koja se također odnosi na vladu, koja posjeduje puni nadzor nad vlastitim poslovima unutar teritorijalne ili geografske oblasti, ili njihovih granica. Ako postavimo pitanje koji su to pojedinačni elementi koji čine demokratsku zajednicu, doći ćemo do rečenice da je demokracija vladavina naroda. Prijevod grčke riječi *demokratia* znači isto. U svakom demokratskom ustavu nalazi se - na ovaj ili onaj način formulirana izjava - državna vlast proizlazi od naroda i narod je nositelj konstitutivnosti, ali i suvereniteta. Prema tome, državna vlast je demokratski legitimirana samo onda ako je na slobodnim izborima dobila potporu naroda.

Znanstvena razmatranja o konstitutivnosti naroda ukinula su već tradicionalne predstave po kojima je vlast pripadala kralju ili knezu, zbog njegovih plemićkih korijena i zahvaljujući Božjoj volji u čijoj je milosti bila dinastija koja je vladala. Državni autoritet u doba kada se smatralo da je sve načinjeno Božjom voljom, nije bio potvrđen od naroda, nego je bio svet zbog svog podrijetla, predanja i religioznih pretpostavki, nošen mističnim snagama i uređen po načelima koji su građaninu zabranjivali bilo kakvo miješanje u državnu vlast. U toj temeljnoj podjeli između vladara i podanika leži jezgra različitosti između demokracije i monarhije. Demokracija državu ne promatra kao vlast danu s nebesa od snaga koje su nam nepoznate i koje valja poštovati, nego je promatra kao vrelo volje svih osoba koje su okupljene u državi i čija se moć zajednički mora koristiti za svladavanje zajedničkih zadaća. U tom smislu forma i sadržaj države nisu propisani građanima, nego su im predani na upravljanje. Sposobnost svih njih za rješavanje te zadaće, koja ih se svih tiče, izražena je u misli o konstitutivnosti naroda.

1. Obrazloženje teme doktorske radnje

Za odabranu temu u doktorskoj disertaciji *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini*, kao znanstvenom

pitanju i praktičnom problemu, do sada nije bilo posebno organiziranih i ostvarenih znanstvenih istraživanja, iako je evidentirana zahtjevna i složena pravna, povijesna, sociološka i politološka literatura. U novije vrijeme predmet istraživanja osobito je aktualan te se može dati jedan kvalitetan poticaj za uspješniju izradu doktorske disertacije. U rezultate dosadašnjih istraživanja u doktorskoj disertaciji *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini*, nužno je uključiti znanstveno-teorijska istraživanja iz područja pravnih, povijesnih, socioloških i politoloških znanosti, i njima srodnih znanstvenih disciplina, u nekim svojim sastavnicama i iz povijesti političkih i društvenih odnosa XX. i XXI. stoljeća, političkih teorija, političkih stranaka i interesnih skupina te njima suprotstaviti znanstvena, stručna i iskustvena saznanja kao čimbenike i komponente ukupnih pretpostavki za razumijevanje znanstveno-istraživačkog značaja i aspekta konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini. Namjera ovog istraživačkog pothvata je da se pojmovnim instrumentarijem pravno-povijesne i sociološko-politološke znanosti XX. stoljeća istraži, vrjednuje i interpretira, po svemu, izuzetan značaj konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini i iz aktualnog pravno-društveno-povijesnog toposa markira njegov značaj na uređenju određenih komponenti koji se odnose na ostvarenje vladavine prava.

Metodološki pristup temi doktorske disertacije *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini*, s obzirom na prirodu istraživanja, bit će interdisciplinaran. Osim općih znanstvenih metoda: pravno-povijesne metode, metode prikupljanja, sistematizacije i obrade dokumenata i izvora prava, dedukcije i indukcije (svekolike) koristit će se i metodološki postupci bliski pravnoj, povijesnoj, politološkoj i sociološkoj znanosti, ali i neki drugi metodološki mehanizmi kao usporedni, dogmatski i normativni.

Među očekivane rezultate posebno treba ukazati na činjenicu da su znanstveni radovi fragmentirano istražili ukupnost pitanja konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini, što bi trebao biti dodatni motiv da se sustavno, pregledno, znanstvenim mehanizmima to uradi. Tu i treba tragati za prvim u nizu očekivanih rezultata, da se svestrano prouče pravno-povijesni dokumenti, ali i usporede s mišljenjima u literaturi i prepoznaju u metodama znanstvenog istraživanja. Teorijsko-metodološki pristup istraživanju u doktorskoj disertaciji *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini*, svoju znanstvenu i društvenu opravdanost istraživanja otkriva u integralno-sintetičkim metodama, koje ravnopravno tretiraju sve teorijsko-metodološke pravce i njihova stajališta. Ovo istraživanje ide u dva pravca: istraživačkom i interpretativnom - stoga će se ravnomojerno i ravnopravno koristiti: hipotetičko-deduktivna, metoda modeliranja, statistička i komparativna znanstvena istraživanja. Posebna znanstvena i društvena

opravdanost istraživanja u doktorskoj disertaciji *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini*, ogleda se i u činjenici da se ovim otvaraju mehanizmi razumijevanja širine i dubine ovog izuzetnog znanstvenog zahvata, da će se uspostaviti parametri kojima će se praviti analiza sadržaja dokumenata i time pristupiti kvalitetnijoj analizi pravno-političke stvarnosti te tako stvarati temelj kojim će se razumijevati i prepoznati povijesne relacije i očekivani rezultati znanstvenog temata iz okvira konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini. Tu treba isticati kao očekivani rezultat i činjenicu da se sve to događa u burnom vremenu koje traži i određeno mjerenje prema prošlosti pa doktorska radnja treba odgovoriti i na pitanje odnosa prema takvim mjerama.

Kao primarni cilj istraživanja u doktorskoj radnji treba detaljno objasniti povijesne okolnosti ustavno-pravnih promjena od Vidovdanskog do ustava iz 1974. godine i u njima prepoznati povijesno vrijeme u kojem se sve to događalo te kroz pravne mehanizme i zakonodavne specifičnosti identificirati, istražiti i objasniti sve aspekte događanja u definiranju konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini. To se smatra i potrebnim s naglaskom na identifikaciji znanstvene metode kojom se prepoznaju pravci povijesno-pravnih mijena konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini i koje su vodilje u istraživanjima. Potreba za istraživanjem u doktorskoj disertaciji *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini*, obvezuje da se sve to smjesti u kontekst identificiranih promjena (pozitivnih i negativnih) detektiranog povijesnog vremena. U istraživanjima je potrebno prepoznati i zablude u povijesno-pravnoj literaturi u definiranju određenih znanstvenih problema koji se odnose na prava konstitutivnosti naroda i njihovu primjenu. Kao primarni zadatak potrebno je točno, jasno i taksativno ukazati na odnose ustava iz 1946., 1953., 1963. i 1974. godine i ukazati na uzroke nezadovoljavajuće razine implementiranja i ostvarenja konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini. Doktorska disertacija treba doprinijeti zaštiti prava na konstitutivnost naroda, ali i u praktičnom ozračju kroz segment ljudskih prava i temeljnih sloboda u Bosni i Hercegovini, te ponuditi rješenja za zakonodavne reforme sukladno sa zaštitom prava na konstitutivnost naroda u Bosni i Hercegovini.

Znanstvena pitanja kojima se bavi doktorska radnja zaokupljala je i zaokuplja pozornost znanstvenika, ali i brojnih filozofa, teologa, pravnika, povjesničara, uopće najvećih umova od kada postoje država i pravo. Razmatranja o odnosu čovjeka i vlasti, o utemeljenosti i opravdanju državne vlasti, o institucijama vlasti i njihovim međusobnim odnosima i drugim srodnim pitanjima, predmet su zanimanja filozofa i drugih mislilaca u svim razvijenim civilizacijama (kineska, perzijska, grčka i rimska preko arapske do

suvremene znanosti). Znanost ustavnog prava u današnjem smislu izdiferencirala se u okviru društvenih, posebno pravnih znanosti, nakon što se krajem XVIII. stoljeća pojavljuju prvi pisani ustavi, kao ustavi u formalnom smislu. Kao što je pojava prvih pisanih ustava rezultat pobjede ideje liberalizma - i za nastanak znanosti ustavnog prava treba zahvaliti liberalnoj filozofiji i pravnoj doktrini koje su se zalagale za dostojanstvo čovjeka i ljudska prava s jedne strane, te za ograničenu vlast koja ima pristanak građana s druge strane. Konstitucionalizam koji se temelji na tim idejama razvio se krajem XVIII. i početkom XIX. stoljeća kao dio ukupnog liberalnog pogleda na svijet, društvo i državu. Taj pokret je reakcija na državni apsolutizam i crkvenu kontrolu javne vlasti.

Pojava ideje konstitucionalizma i temeljna funkcija ustava vezana je za jamstvo određenog kodeksa ljudskih sloboda i prava te ograničavanje državne vlasti od "ulaska" u tu sferu. Njihovom utemeljenju pridonosi liberalna filozofija XVIII. i XIX. stoljeća te učenja prirodoslovno-pravne škole (svaki čovjek se rađa slobodan i jednak u pravima). S pravnog gledišta, ljudske slobode i prava određuju se kao javno-pravni odnos između čovjeka kao jedinice i države, javne vlasti u kojem je pojedinac osiguran ustavnim pravom zahtijevati poštovanje svojih prava i stvaranje uvjeta za njihovo ostvarenje, a država obveznik zadužen prava zaštititi i osigurati, a u slobode ne zadirati.

2. Problemi istraživanja

Iz samog naslova doktorske radnje očito je problem istraživanja višestruke znanstvene prirode. Prije svega radi se o teorijskom uporištu u utemeljenosti definiranja konstitutivnosti, praktičnoj izgrađenosti i funkcionalnosti definiranja konstitutivnosti te dokazivanju, istražiteljsko-znanstvenom metodom, da sva državna vlast proizlazi iz naroda, ne znači da narod vlada i sudjeluje pri donošenju i najmanje političke odluke kako bi to odgovaralo osnovnoj ideji demokracije. Samo na taj način se moglo postići da građanin bude poslušan i da se povinuje svojim vlastitim zakonima, a pritom ostane slobodan. Taj identitet vladara i onih kojima se vlada, u pravom smislu riječi nije nikada ni postojao, iako su povijesne forme demokracije u antičkoj Grčkoj vezane za modele izravne demokracije, a J. J. Rousseau je samo tu demokraciju priznavao kao ispravnu.

U povijesno-pravnoj teoriji i praksi XX. stoljeća postavlja se jedno odlučujuće pitanje: što su zapravo ustavi i u kojoj su korelaciji s čovjekom i narodom. Posebno se to gorućim smatra na južnoslavenskom prostoru, gdje su države i narodi prošli, u XX. stoljeću, dug ustavno-pravni razvoj od 1946. do ustava iz 1974. godine, koji svaki tretiraju status, mjesto i položaj narodu u

ustavno-pravnoj materiji. Predmet doktorske disertacije *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini* je materija konstitutivnosti (*constitutionis*) – ključnog pitanja odnosa u svakoj državnoj zajednici bez obzira jesu li uređena jednim pravnim aktom ili s više propisa, ili na temelju nepisanih pravila, tradicije i običaja. U širem ozračju u okviru konstitutivnosti spadaju:- slobode i prava čovjeka i građanina, - ostvarivanje narodnog suvereniteta i legitimacija državne vlasti, neposredno sudjelovanje građana u vršenju vlasti, političko zastupstvo, stranke, izborni sustav, - načelo organiziranja i struktura državne vlasti, struktura političkih institucija i njihovo funkcioniranje, poremećaji u odnosima političkih institucija, pravna država, vladavina prava, ostvarivanje načela ustavnosti i zakonitosti.

U temeljni predmet doktorske disertacije *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini*, prije svih stoji istraživanja i interpretacija konstitutivnosti naroda kao jednog od osnovnih demokratsko-pravnih načela zaštite naroda i tim putem i ljudskih prava i sloboda. Povreda načela konstitutivnosti naroda izaziva teška i osjetljiva kršenja ostalih zajamčenih ljudskih prava i sloboda, s teškim posljedicama nepravde prema čovjeku koji pripada određenim manje zaštićenim skupinama u društvu. U doktorskoj radnji koristit će se povijesno-komparativno-pravna metoda koja usporedbom različitih elemenata povijesnog smještanja konstitutivnosti naroda (Vidovdanski ustav, Oktroirani ustav (darovani), Ustavi iz 1946., 1953.,1963. i 1974.godine) u horizontalnom problemskom presjeku treba usmjeriti prema izvođenju sintetičkih zaključaka o glavnim osobinama načela konstitutivnosti naroda i stupnju ostvarljivosti od strane odgovornih subjekata na području Bosne i Hercegovine.

Ova pravna usporedba je izvedena na dva različita načina. Prvi je pomoću pravno-povijesne metode da se identificiraju povijesno-relevantni izvori kao nosivi argument dugog trajanja koji će se nadovezati na formalno-legalnu metodu, koja bi se bavila studijem ostvarljivosti konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini. Od posebnog značaja će biti i pozitivistička metoda koja uzima u obzir važeće pravo i donesene pravne mehanizme koji se odnose na sve vidove konstitutivnosti naroda, čime se dobiva samo njezin opis ili deskripcija. Mnogo važnija u ovoj doktorskoj disertaciji jest uporaba normativističke metode koja će se baviti načelom definiranja konstitutivnosti naroda pomoću studije ustava i zakona za zaštitu konstitutivnosti naroda, a preko toga ljudskih prava i sloboda.

Doktorska disertacija *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini* ima znakovit društveno-pravni značaj, ne samo za Bosnu i Hercegovinu, nego jednim svojim dijelom i za države u neposrednom okruženju koje teže uspostavi sigurnosti te stvaranju uvjeta za

ulazak u euroatlantske integracije. Temeljno pitanje budućeg razvoja Bosne i Hercegovine, usudujem se ustvrditi i opstojnosti, jest upravo održivost segmenta konstitutivnosti naroda, stoga i temeljna namjera doktorske radnje ide za tim da se identificira i interpretira mjesto i uloga konstitutivnosti naroda, ali i zakonodavne specifičnosti u kontekstu općeg aspekta njezina postojanja i uspješnosti djelovanja. Temeljeći se dobrim dijelom na znanstveno-istraživačkoj metodi, od istraživačke pomoći su neobjavljeni i objavljeni povijesno-pravni izvori, ali i doprinos brojnih istražitelja, posebice u oblastima pravne teorije, politološke, sociološke literature kao i dijela povijesne literature. Kako bi se identificirao znanstveni interes, nužno je istražiti teme istraživanja i motive interpretacije doktorske disertacije *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini*.

U istraživanju će prevladavati znanstveno-istraživačka metoda koja počiva na činjenici - može se i treba tragati za metodološkim mehanizmima koji su definirali konstitutivnost naroda u Bosni i Hercegovini, određivali njegove determinante, posebice u odnosu konstitutivnosti i ljudskih prava. Drugi motiv nalazi se u činjenici o rijetkim radnjama koje se bave istraživanjem metodologije znanstvenog rada konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini, i to s povijesno-pravne razine, tako bi ovo bio i primjer kako se može i treba tragati za metodološkim načelima rada na području pravne povijesti Bosne i Hercegovine. Svjesni činjenice da to može i treba biti i otežavajuća okolnost, stoga što se treba upustiti u traganje mnogih, danas često zaboravljenih tema, događaja i pojava s ciljem formiranja jakih okvira iz kojih izvire znanstveno-istraživačka metoda teme doktorske radnje. Taj razlog, ali i poriv koji, po znanstvenom i stručnom mišljenju, opravdava izbor i rad na temi doktorske disertacije *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini* i stoga što se u njegovu djelu kriju i danas dragocjena vrela znanja te mišljenja o prohujalim vremenima, koja predlažu i nude neke nove ideje i metodološke postulate.

3. Cilj istraživanja

Ciljevi istraživanja u doktorskoj disertaciji *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini* su „znanstvena deskripcija u istraživanju metodoloških osnova konstitutivnosti naroda te prepoznavanje širine istraživanja, sa klasifikacijom i tipologijom znanstvenog istraživanja i interpretacije.“¹ Na taj način upotpunilo bi se teorijsko saznanje, kako s područja povijesnog, pravnog i zakonodavnog aspekta, ali i njegova praktična primjena u Bosni i Hercegovini. Zatim, istraživanja u doktorskoj

¹ Midhad Šamić, Kako nastaje naučno djelo, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo 1972, str. 17-20.

disertaciji *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini* orijentirat će se na istraživanje vremena u kojem se definira konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini. Posebna bi se pozornost posvetila znanstvenim saznanjima koja su i danas aktualna, vrijednostima njihova formiranja i primjene, prije svega znanstvene metode u korištenju povijesno-pravnih vrela. Kao poseban cilj doktorska radnja bi trebala iznijeti odgovarajuće preporuke za daljnje istraživanje problema i pitanja konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini. Svrha istraživanja dobivenih novih smjernica je kvalitetnije i odgovornije sagledavanje aspekata konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini, identifikacija i prepoznavanje njegovih pozitivnih i negativnih implikacija u pitanju ostvarenja ovog zahtjevnog znanstvenog problema. Činitelje cilja istraživanja u doktorskoj disertaciji *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini* određuju i mnoge podteme, i to ovim pretpostavljenim okvirima:

- a) Povijesni uvjeti u kojima se definira konstitutivnost naroda u Bosni i Hercegovini
- b) Ustavno-pravni okviri konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini
- c) Motivi, interesi i ciljevi kršenja načela konstitutivnosti naroda
- d) Aktivnosti i akcije na provedbi konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini
- e) Metode i sredstva u aspektu konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini
- f) Redefiniranje Bosne i Hercegovine prema segmentu konstitutivnosti naroda
- g) Problemi u provedbi ustavnih odrednica konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini
- h) Primjeri provedbe dijela konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini
- i) Preporuke prema povijesno-pravnim vrelima na ostvarenju prava na konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini.

4. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja u doktorskoj disertaciji *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini* dvokomponentan je i sastoji se od znanstveno-istraživačkog zahvata i ukupne povijesno-pravne promjene i mijene u burnim razdobljima bosanskohercegovačke prošlosti te interpretativnim metodama prepoznati sve vrijednosti, ali i ukazati na prevladan tradicionalizam u određenim pitanjima, posebno u onom dijelu koji se naslovom definira kao specifičnosti ostvarenja konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini. Istražiteljski zahvat određen je predmetom istraživanja, i

to kao sustavan pregled znanstvenih istraživanja i zapažanja i iskazuje se kroz dvije vrste saznanja: saznanja o problemima i predmetima istraživanja koja su znanstveno verificirana u brojnim znanstvenim radovima te u bitnim stavovima u istraživanjima pravnih tema koje se pretpostavlja i stavlja kao imperative i kojima se definira aspekt ostvarenja konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini. „U istraživanju i interpretaciji nastojati otkrivati relevantnost i validnost znanstvene metode i kroz to definirati krajnje reference istraživačkih napora.“²

Činitelji sadržaja predmeta istraživanja u doktorskoj disertaciji *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini* predstaviti će se kroz određeni tipski model istraživanja pravno-povijesne misli u Bosni i Hercegovini. Temeljni pojmovi u doktorskoj disertaciji *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini* su: država, pravo, politika, narod, konstitutivnost, ljudska prava, sloboda, povijest kao kategorijalni pojmovi iz kojih se u samom daljnjem radu dolazi do izvedenih pojmova kao što su: ljudska prava, politika ravnoteže, pridruživanje, pravno i političko organiziranje, pravni i politički interesi.

5. Metode istraživanja

Teorijsko-metodološki pristup istraživanju u doktorskoj disertaciji *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini* je integralno-sintetički, pri čemu se ravnopravno tretiraju svi teorijsko-metodološki pravci, načela i njihovi stavovi. Ovo istraživanje pretežito je znanstveno-interpretacijsko. Znanstvene hipoteze u doktorskoj radnji izvode se iz problema i predmeta istraživanja, a glavna hipoteza zasniva se na uvjerenju da su aspekti konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini odoljeli svim iskušenjima i danas se smatraju relevantnim, korisnim i modernim u određenim segmentima istraživanja. U istraživanju i interpretaciji zadane teme u doktorskoj disertaciji *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini* koristit će se sljedeće opće metode:

1. Pravno-povijesna metoda bit će korištena prilikom traganja za dokumentima vezanim za konstitutivnost naroda u Bosni i Hercegovini, njihovom obradom, interpretacijom i tumačenjem. „Uglavnom, ova metoda biće korištena kao opći pristup u istraživanju povijesno-pravnih aspekata istraživanja orijentirana prema razumijevanju aspekata i njihova pravna regulativa.“³

² Ratko Zelenika, *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog rada*, Rijeka, 1999.

³ Milorad Zakić, *Metodologija prava i ekonomije*, Pravni fakultet, Banja Luka, 1988. godine, str. 89-100.

2. Metoda analize i sinteze od pomoći je da se identificiraju teorijski stavovi domaćih i stranih autora, koji su proučavali konstitutivnost naroda u Bosni i Hercegovini i određene njegove aspekte.
3. Dogmatska metoda koristi se u dijagnosticiranju metodoloških poučaka koji su evidentni u konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini
4. Metoda komparacije primjenjivat će se u svezi s utvrđivanjem relevantnosti povijesne dokumentacije i njihova usporedba sa znanstvenim postignućima pojedinih istraživača te uspostaviti određene relacije na primjerima identificiranim u načelima konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini. U doktorskoj radnji, treba da, osim ostalog, metoda komparacije, bude odraz vlastitog mišljenja koje proistječe iz biti rada, a koje će se iznositi kritičkim, jasnim i kratkim rečenicama.

6. Radna hipoteza

Doktorska disertacija *Pravno-povijesne determinante konstitutivnosti naroda u Bosni i Hercegovini* treba prepoznati tretman konstitutivnosti naroda u teoriji i praksi u ustavno-pravnom sustavu Bosne i Hercegovine, uspostaviti cjelovit pojmovno-kategorijalni aparat kojim su definirana prava, zatim elementi strukture konstitutivnosti naroda kroz prizmu njezine ostvarivosti, ali i kroz podsegment ljudskih prava i sloboda u koje spadaju: temelj razlikovanja i kolektivnost. Doktorska disertacija hipotetički će se odrediti prema sljedećim znanstveno-istraživačkim postavkama:

1. Povijesni presjek ustavno-pravne konstitucije Bosne i Hercegovine u okvirima DFJ, FNRJ i SFRJ. Znanstvenim metodama ukazati na određene dijelove koji potiču konstitutivnost, ali i diskriminirajuće odnose.
2. Provjeriti u povijesno-pravnoj literaturi hipotezu da su prava konstitutivnih naroda iznad pojedinačnih građanskih prava.
3. Znanstvenom metodom identificirati i ukazati na bitne spoznaje o elementima nacionalne i religijske pripadnosti, međunarodnim instrumentima o zabrani diskriminacije i kolektivnom obilježju ove pojave.
4. U komparaciji europskog sustava pravne zaštite konstitutivnosti naroda ukazati na pravne izvore, ovlasti europskih sudbenih tribunala, ograničenja zabrane diskriminacije iz Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.
5. U znanstveno-istraživačkom elaboriranju posebno će biti obrađeno

iskustvo ostvarenja prava na konstitutivnost, ali i elemente diskriminacije u zakonodavstvu Bosne i Hercegovine sa specifičnim slučajevima koji se odnose na vrijeme do 1995.godine.

6. Podsegmenti u istraživanju bit će posvećeni zaštiti konstitutivnosti naroda kroz ustavno-pravne mehanizme, s naglaskom na ljudska prava i slobode s provjerama diskriminacije u pojedinim oblastima prava.
7. Jedan od segmenata istraživanja će se posvetiti izbornom pravu i kršenju aktivnog i pasivnog biračkog prava s prikazom i analizom rezultata istraživanja s prijedlozima *de lege ferenda*.